

tésére köteleztessék. Visszahatólag tehát, a már fennálló szolgáltatási szerződésekre vonatkozólag az 5 éves minimumot tulajadcsónak találom.

M.

Joggyakorlat.

Háborus filmszerződések.

I. Már a háborút megelőző időben ismeretesek voltak azok a szerződések, amelyek valamely írói mű megfilmesítésére vonatkozó jogositványt engedtek át a filmvállalkozónak abból a célból, hogy az írói műben élő gondolat és cselekmény, film segítségével, mozgófényképelőadás céljaira feldolgoztassék. Ezen szerződéstípus alapjában rendkívül egyszerű és látszólag mindenféle komplikációtól mentes megállapodás.

Eredetileg ez azért volt ilyen egyszerű, mert sem a filmgyártó, sem a szerző, a feldolgozandó írói műben rejlő értéknek különös jelentőséget nem tulajdonított. A témák oly végtelen sokaságban állottak a vállalkozók rendelkezésére és oly szűk körben került egy-egy gyár által előállított film nyilvános előadásra, viszont a már egyszer bemutatott filmnek újbóli feldolgozása annyira nem tartozott a praktikus lehetőségek közé, hogy sem a szerző, sem a filmgyártó a további részletek szabályozását nem tartották szükségesnek. Ezek a részletek a film fejlődésének első stádiumában nem is voltak időszerűek. Így nem nyert szabályozást rendszerint az a körülmény, *mely időre szól a filmgyártó megszerzett joga, milyen területen értékesítheti az elkészített filmet, vajjon a már egyszer feldolgozott téma a megszerzett jog alapján a szerző újbóli megkérdezése nélkül, újból feldolgozható-e, milyen mértékű lehet az írói műben megvalósult gondolatnak és cselekménynek a filmen szükségkép jelentkező megváltoztatása? Ez a szükség meddig terjed?*

A háboru a filmiparnak soha el nem képzelt lendületét hozta magával. A világ minden részén keletkeztek újabb és újabb filmgyártó vállalkozások, telepek. Újabb technikai találmányok előbbre vitték a gyártás ügyét. Nagy tömegeket hódított meg a film, miáltal lehetővé vált, hogy az eddig közömbös, rengeteg tókének figyelmét vonta magára ez az iparág és millióknak nyújtott biztos kenyeret. Ez a fejlődő irány a háboru után meg nem tört, ha lehetséges, még határozottabban halad előre.

A film ügyének ezen fellendülésével vetődtek fel azok a kérdések, melyeket fentebb érintettünk. Az egy-

más ellen viaskodó hatalmas filmgyártó vállalatok féltékenyen vigyáztak arra, hogy az általuk megszerzett írói műhöz fűződő kizárólagos jogukat senki meg ne sértse. *Senki a világon*. A film nemzetközi, művészi élményt nyújtván, egyformán élvezhetővé vált minden világrész minden nemzeténél. Ezért fontos volt a filmgyártó vállalkozónak, hogy ugyanazon írói műből készülő idegen filmmel az ő filmműve sehol ne találkozassék. Hogy a filmtermék, amelybe ő töméntelen tőkét és munkát fektetett, *kizárólagosan uralja* az egész világot. Ezen fejlődés nyomán jegecesedett ki a „film-világjog“ (Weltfilmrecht) fogalma. Ez abban áll, hogy az írói mű megfilmesítésének jogát, a vállalat az egész világ területére, — bizonyos időtartamra — *megszerzi* és mint rendkívüli értékű kizárólagos jogot, megfelelően *honorálja is*.

II. A háboru alatt hazánkban is fellendült a filmgyártás. Ennek kapcsán itt is kötöttek írói művek megfilmesítésére irányuló szerződéseket.

A magyar filmgyártás termékeinek elhelyezési területe és lehetősége csak nagyon korlátolt volt. Nemcsak azért, mert a magyar filmet előállító művészet még kezdetleges volt és technikája a többi filmgyártó nemzettel szemben elmaradott, hanem elsősorban azért, mert a háboru miatt csak egészen korlátozott területen kerülhetett az ilyen film bemutatás alá. A „központi hatalmak“ háborus területe volt az a keret, amelyen belül ilyen magyar filmek elhelyezhetők voltak.

Ezen szűk értékesítési területhez képest alacsonyak voltak természetszerűleg azok az ellenszolgáltatások is, melyeket a magyar filmgyártó a filmtárgy szerzőjének nyújthatott. Tényleg és fogalmilag, az adottság parancsoló körülményeinek hatása alatt, nem lehetett ezen szerződésekben másról szó, mint arról, hogy a filmgyártó *ezen korlátozott területre megszerzi a megfilmesítés jogát* és a filmszerző ezen korlátozott területre átengedi ugyanezt a jogot. *Szerény célokra, szerény összegért*.

Nem lehetett szó az adott időpontban és viszonyok között arról, hogy a magyar filmszerző magyar filmgyárnak *az egész világra ható filmszerzői jogot engedjen át*. Ilyen jog akkor — még ha elvileg szórványosan a háboru előtt ismeretes volt is, — a háboru alatt nálunk, vagy a központi hatalmak területén egyáltalán nem képezte és nem képezhetette forgalom tárgyát. Senki sem árusított az amerikai háboru alatt Amerikába szóló luxus-hajójegyeket. Ez akkor nem lehetett üzlet. Senki ilyen luxus-utazásra nem gondolhatott. Éppen így nem gondolhatott a magyar filmgyártó sem arra, hogy film-

jével a francia, angol, spanyol, portugál vagy pláne az amerikai színházak közönsége elé kerüljön. A konkrét film jogát tehát a magyar szerző a magyar filmgyártónak a háboru alatt, ilyen körülmények között, kizárólag azért engedte át, hogy *magyar* filmet állítson elő. Nem pedig azért, hogy magával a szerzett joggal akár itt, akár másutt kereskedjék.

Aki tehát ismeri a háboru alatti tényleges helyzetnek körülményeit, kizártnak kell, hogy tartsa, hogy a szerződő felek erre ne gondoltak volna. Kétségtelennek kell tartani, hogy a szerződő felek a filmjog megvétele alkalmával csak olyan jog tárgyában alkudhattak, amely jog a központi hatalmak területén aknazható ki.

Sem a háboru befejezésének időpontja, sem kimenetelének eredménye nem volt előrelátható és így *hallgatag* semmiképpen sem lehetett a felek között olyan consensus, amely a film jogának a háboru megszűnése utáni időre való automatikus kiterjesztését biztosíthatta volna a filmjog megszerzőjének.

De ellene-mond a háborus filmvállalatok azon álláspontjának, mintha ők az egész világra szóló korlátlan jogot szereztek volna, az a további meggondolás is, hogy maga a „Weltfilmrecht“ is, csak *területileg* korlátlan, *időben* azonban *korlátozott*. Az a gyakorlat alakult ki ugyanis a külföldi államok idevágó ügyleteinek megkötésénél, hogy a „Weltfilmrecht“-et 6—7 évi időtartamra engedi át a szerző a filmvállalkozónak.

Ilyen körülmények között nem lehet arról szó, hogy a háboru alatt Magyarországon létesített megfilmesítési szerződésnek, a tények és jogszabályok helyes méltatása alapján, oly hatályt tulajdonítsunk, hogy a jogszerző ma — körülbelül 10 esztendővel a jogszerzés után — *azt vitathassa, hogy az egész világra szóló korlátlan jogot szerzett.*

A szolgáltatás és ellenszolgáltatás szembetűnő aránytalansága szintén jelentős érv a vállalkozói álláspont cáfolatára. Ennek a körülménynek kiemelése mellett kell még rámutatnunk arra, hogy sem a logika, sem a méltányosság nem nyújt alapot olyan álláspont megkonstruálásához, amely álláspont módot adna arra, hogy a háborus konjunktura alatt tömegesen megszületett jelentéktelen és időközben megszűnt filmvállalatok, potom pénzecskén, kisdud vállalkozásaik számára olyan jogokat szereztek legyen, amely jogokat saját életükön túl óhajtanak meghosszabbítani és engedményeseik segítségével kívánnak óriási vagyonnal felérő tőkét kovácsolni azokból az ügyletekből, amelyeknek ilyen je-

lentőséget sohasem tulajdonítottak és amelyekből most utólag kívánnának meggazdagodni.

III. Az előadottak figyelembevételével mellett nyilvánvaló, hogy amennyiben valamely szerződés ezen normális és a felek akaratát képezhető kereteken *túl* akart volna hatni — azt a feleknek *nyomatékosan és határozottan ki kellett volna emelni.*

Az idevágó analóg jogszabály, a K. T. 522. §-a szerint, — mely a könyvkiadásról szól — *kétség* esetén, a felek megállapodása csak *egy* kiadásra szól. Vagyis kétség esetén a vállalkozó a *kisebb* jogot szerezte meg.

A nyomatékos és világos kiemelés kötelezettsége mindenekelőtt a filmgyártót terhelte, mint olyat, aki az adott körülmények között a normálisnál több jogot kívánt szerezni és mint olyat, aki hasonló ügyleteket üzletszerűen kötven, a vele ügyletkötő félként szembenálló szerzőt, a megállapodás *következményeire és jelentőségére*, a jóhiszemű szerződéskötés szabályai szerint felhívni tartozott volna. A filmgyártó részéről „bensőleg” „elképzelt” olyan titkos fenntartás, mely szerint ő az üzletet majdan így fogja értelmezni — nem birhat hatállyal.

Végkonklúzióink tehát az, hogy a filmszerző között egyrészt, a filmgyártó között másrészt, a háboru alatt Magyarországon kötött olyan szerződés, mellyel a szerző valamely művének megfilmesítési jogát engedte át, — kifejezett és határozott kikötés híján, — egyedül a központi hatalmak területére korlátozott, egyszeri megfilmesítési jogot biztosított a filmgyártónak. Az idevonatkozó megállapodás értelmezésénél csak ez lehetett a felek ügyleti akarat. Az eset körülményei, az élet fel fogása erre mutatnak.

Dr. Palágyi Róbert.

„**Die Gerichtsstandsklausel in der Kautelarpraxis.**“ Ezen a címen érdekes cikk jelent meg Dr. Maurus Deutsch wieni ügyvéd tollából az „Österreichische Anwalts-Zeitung“ folyó évi április 16-i számában.

A cikkben felvetett kérdéstről polémia keletkezett Dr. Ribáry Géza budapesti ügyvéd és Dr. Kovács Marcel ny. kir. kuriai bíró között (lásd: Pester Lloyd f. é.május 6., 8. és 10-i száma). Minthogy a szóbanforgó jogi kérdést első ízben ezen lap hasábjain vetették fel (lásd: Dr. Beck Salamon cikkét a „Polgári Jog” 1927. évi 9-ik számában), ehelyütt kísérletet teszek a felvetett kérdés újabb megvilágítására.

Dr. Maurus Deutsch ismerteti a kir. Kuria P. II. 8496/1926. számú ítéletét, amelynek alapjául az a tényállás szolgált, hogy valamely angol cég és magyarországi alkalmazottja kö-